

Václav Fiala

**POMNÍK OSVOBOZENÍ DOMAŽLIC
AMERICKOU ARMÁDOU**

**Monument to the liberation of Domažlice
by the US military**

**Domažlice, Chodská ulice
6. 6. 2021**

Miniparčík pod Chodským hradem vznikl na sklonku osmdesátých let. Předtím zde byl malý domek. Na východní straně, tedy do ulice, měl vyobrazeny svaté - Václava, Jana Nepomuckého a Vavřince a byl prý proto zastávkou procesí při pouti na Vavřineček. Domek působil starobyle, ale zas tak starý nebyl, protože na mapě z r. 1780 je zde parkán navazující na městský příkop, který byl v sousední zahradě Chodského hradu. Je dobře znát osud tohoto místa.

Iniciativa na památník vzešla od Američanů majících vztah ke čtyřem čestným občanům města Domažlice, které jim bylo uděleno v roce 2016.

In memorian ocenění dostal Matthew Konop. Charakterizuje ho fotografie, kde ho v uniformě s přilbou na hlavě nese dav domažlickým náměstím. Narodil se ve Wisconsinu, doma mluvili česky v chodském nářečí, chodili do kostela sv. Vavřince, protože zdejší komunita pochází z okolí Domažlic (přistěhovalecká vlna po roce 1860). O něm je divadelní hra, kterou u nás i v USA prezentuje jeho vnuk Patrick Dewane.

Jammes Duncan na své bojové cestě Evropou hodně fotografoval (známé jsou třeba fotografie Němci zničených amerických tanků na Černé Řece). Dodnes je vášnivým kuřákem dýmky, s jednou v zubech je vyfotografován v přilbě na ochozu domažlické věže v květnu 1945.

Robert Gilbert byl velitelem, později válčil v Koreii a vedl v USA školu. Dožil se 101 let. Od jeho syna máme na radnici jeho vojenskou pozůstalost.

Čtvrtým oceněným je Herman Geist, který bydlí u New Yorku a je velmi činný na facebooku.

„Rádi bychom poskytli dar městu Domažlice, který bude použit na jakýsi stálý památník mužům 2. pěší divize. Jsme si vědomi skvělého muzea, které ve městě máte, a památník by mohl být ve formě daru tomuto muzeu. Nebo by to mohla být socha nebo občanský projekt, který by mohl být věnován těmto mužům.

Nechceme vám tvrdit, že známe nejlepší způsob, jak tyto muže připomenout ve vašem městě, a proto bychom byli rádi, abyste nám a vašim představitelům města poradili ohledně možností jak tento dar použít. Sdělte nám prosím své myšlenky týkající se tohoto projektu.

Měli byste vědět, že mému otci byla diagnostikována rakovina. I když se mu v tuto chvíli daří a doufá, že se do Domažlic vrátí co nejdříve, je pravděpodobné, že nepřežije mnohem déle než příští léto. Chtěl bych, aby se do tohoto darovacího projektu zapojil co nejvíce, takže vás prosíme o včasné rozhodnutí.

Mockrát vám děkuji a přeji hodně zdraví a veselé Vánoce vám, vaší rodině a všem obyvatelům Domažlic.“

Tom Duncan

Matt Konop na ramenou obyvatel Domažlic 4. května 1945.

5.5.1945

Jak vznikal pomník osvobození Domažlic americkou armádou.

Dámy a pánové,
vážení a milí,

Sedmadvacátého prosince loňského roku mně nečekaně zavolal starosta Domažlic Zdeněk Novák a položil mi překvapivou otázku: „*Pořád máš ještě rád Chodsko a především Chodky?*” Narážel tím na moji poznámku připsanou pod nějaký text o sympoziu v Domažlicích, který si ode mě před několika lety vyžádal tehdejší ředitel Městského kulturního střediska Kamil Jindřich. Myslel jsem ji tehdy jen jako lichotku, ale on ji bez mrknutí oka nechal vytisknout na plakáty...

Když se takto starosta ubezpečil, že oboje stále platí, začal mně vyprávět příběh osvobození města, příběh lidských osudů a dojemného přátelství. Úkol zněl jasně: Vymyslet něco důstojného na připomenutí této události. Za roky, co se touhle činností zabývám, jsem vyzoroval, že první nápad přichází ve chvíli, kdy zadavatel začne záměr popisovat, a že tento první nápad už bývá i nápadem posledním, který je potřeba pouze dolažit, nechat projít vlastní i okolní oponenturou a pak ho obhájit. A následně, pokud jsou okolnosti přívětivé, i zrealizovat. A tak, zatímco starosta popisoval, jak vojáci stoupali Chodskou ulicí na náměstí, jak je lidé vítali a jaká radost zavládla, mě napadl základní tvar budoucího pomníku: mírně zvlněný kámen evokující vlajku s fragmentem vlajky opravdové. Kámen dám napříč ulici a pomník bude horizontální, což bude dobře fungovat s vertikální linií věže chodského hradu v pozadí.

Nemohu ale zadavateli přiznat, že ještě než dokončil větu, už je všechno vlastně vymyšlené. Musím vyjádřit pochybnosti: To bude obtížné! Je na to málo času! Nevím jestli mě něco napadne atd...! Prostě dělat trochu drahoty. To jsem si mohl ale raději odpustit. Starosta na druhém konci telefonní linky povídá: „Přijed’ co nejdřív do Domažlic, já mám nějaký nápad a ten bych ti rád popsal.”

Měl jsem hned po náladě. Dobře už tyhle nešťastné postupy znám. Zadavatel si vymyslí nějakou pitomost a autor ze slušnosti nemůže odmítnout.

Naopak, musí představitele města pochválit za nápaditost a pak z toho všeho nějak vycouvat.

Jel jsem do Domažlic v hlubokých rozpacích.

Starosta mě už čekal na tomhle místě a bez úvodu povídá: „Víš já si to představuji jako takovou nějakou vlajku z kamene, takhle napříč,” a rozpažil ruce do formátu budoucího pomníku. Začal jsem okamžitě oponovat: „No nevím...bude se na tom muset zapracovat... musíme to promyslet atd...”, přece nemohu dopustit, aby měl starosta úplně stený nápad jako já. Bylo mi ale jasné, že došlo k vzácnému souzvuku...

To, co jsem za pár dní na radnici předložil bylo přijato souhlasně. Asi pan starosta předem všechny upozornil, kdo je vlastně autorem myšlenky. Horší to bylo s druhou částí pomníku. Tu jsem vymyslel jako takovou hravou protiváhu k děkovací vlajce. Navrhl jsem jakýsi stůl setkání u kterého mohli sedět oni čtyři vojáci, kteří získali tak silný vztah k městu, že se sem stále vraceli a kteří se později stali čestnými občany města. Takový stůl štamgastů u kterého usedli a na památku do jeho desky vyryli svá jména.

Ale šel jsem ještě dál. Představoval jsem si, jak ke stolu přisedli Chodové a jak na něj položili své klobouky a američtí vojáci své helmy. Poradní sbor domažlické radnice se ale na můj návrh tvářil zasmušile. Pokyvovali hlavami a pak svorně prohlásili: „Hele, dobrý! Stůl, lavice, jména, přilba, dobrý. Ale ten chodskej klobouk, tak ten nám tam nedávej!”

„Proč? Bez klobouku to nebude onen stůl setkání, ale nějaký katafalk”, oponoval jsem chabě.

„Ne,“ volali sborem, „klobouk nechceme! Domažlice byly královské město a vždycky byly na Chody přísní!“

Do rozpačitého ticha navrhl starosta: „Nemohl bys tam udělat dva kamenné püllitry domažlického piva?“

Padla na mě tíseň. Klobouk jsem neprosadil a odjížděl jsem poněkud rozladěný.

Už dávno vím, že vymyslet a dokonce i přes obtíže zrealizovat nějaký nápad není na celém procesu to nejobtížnější. Nejtěžší je pro svou představu získat zadavatele. A to se mnohdy nepodaří. I tady najednou hrozilo,

že dojde k nějakému kompromisu, který budoucí výsledek oslabí. Další den putovala dokumentace navrhovaného pomníku do Ameriky. Obratem dorazila z Two Riwers reakce. „Všichni jsme v Americe nápadem nadšeni,“ píše Patrick Dewane vnuk Matta Konopa. „Takový klobouk nosíval můj pradědeček a takovou přilbu s hodností plukovníka, nosil můj pak dědeček!“ Radní pokývali hlavami: „Tak si tam ten klobouk dej, ono je to vlastně docela dobrý...!“ A já začal pracovat.

Kdo zná moji práci, tak se právem podiví. Mám rád tvary jednoduché, redukované, geometrické. Chodský klobouk takový není. Ředitel muzea vyjmul z vitríny historický klobouk a upozornil mě, že ty otvory po molech, pokud bych je dokázal do žuly udělat, by působily obzvláště autenticky.

Doma jsem klobouk proměřil, nakresli šablony a začal opracovávat kus šumavské žuly. Chodský klobouk je veliký! Pracoval jsem usilovně, dělal přesná zaoblení a brousil tvar co nejpečlivěji. Stále ale vypadal divně. Trvalo několik dní než mně došlo, v čem je chyba. Chodský klobouk je zhotoven z nepevného materiálu. Tvar se deformuje, kruh není kruhem a okraje jsou zvlněné. Začal jsem tedy klobouk deformovat a najednou to bylo ono. Jenže nastal další problém. V krepě klobouku se bude držet voda. Co s tím? Mám tam zhotovit odtokové otvory, které ale estetiku pokazí nebo argumentovat tím, že to je klobouk víceúčelový a že bude sloužit jako napajedlo ptákům? Předložil jsem tyto pochybnosti poradnímu sboru k posouzení. Všichni byli pro variantu druhou a starosta v nadšení zvolal: „Každý den, když půjdu venčit psy, tak si vezmu hubku a hadr a klobouk vyčistím. Alespoň po dobu svého funkčního období.“ Prosím tedy laskavé voliče, aby tuto informaci zohlednili při dalších komunálních volbách...

Pak přišla na řadu americká přilba. Na první pohled je to velmi jednoduchý tvar. Ale jedná se o tvar dokonale designovaný s charakteristickým zaoblením a rozšířením okrajů. Povedla se mi až na druhý pokus. Až napodruhé mi došlo, že pokud přilbu položíte na stůl, sklopí se dolů přední částí a nikoliv zadní, jak jsem to udělal já. Ale to nebyl hlavní

problém. Přední znalec vojenské historie na Chodsku, muž s typickým chodským jménem Amar Ibrahim, mě hned na začátku upozornil, že by bylo dobré, kdyby helma měla veškeré znaky, které ji předurčují k helmě velitele. „Měl bys vpředu udělat štítek s bílou hvězdou a do ní namaľovat indiána! Pod ní musí být stříbrný sedmilístek označující hodnost plukovníka a hlavně, na to nezapomeň, zezadu na přilbě musí být bílý proužek, to aby ti, co pochodují vzadu věděli, kde mají velitele.” Chtěl jsem opravdu vyhovět, protože vím, jak těmhle znalcům vojenské historie záleží na detailech, ale žulová helma je sochou helmy a některé věci udělat prostě nelze. Pokusil jsem se alespoň vymluvit Amarovi ten sedmilístek plukovníka. „Bude to jen flek a do žuly do prostě vysekat nelze“, argumentoval jsem. Amar ale nezaváhal: „Ok. Napíšu do Států, aby mi poslali originální odznáček a ty ho tam jen přiděláš.“ Bylo mi jasné, že jsem si s kloboukem a přilbou pěkně zavařil.

Pan starosta mě před několika dny oznámil, že budu na tomto slavnostním odhalení mluvit. Namítal jsem, že není nic trapnějšího, než když autor vysvětluje před svým dílem zaraženým divákům, co chtěl svou prací vlastně říci. Ale starosta poznamenal: „Lepší, když tam něco řekneš ty, než aby přišel někdo s papírem začal nám tady něco předčítat.“

Promiňte mi proto poněkud odlehčený tón projevu, který jsem si napsal. Opravdu mám hrůzu z objasňování a emotivního vysvětlování obsahu díla. Ostatně sami uvidíte, co vzniklo a já jsem už nedočkavý, zda se vám hotová práce bude líbit. A neklidně očekávám, jak se bude pomník líbit těm na které jsem celou dobu myslel. Vojákům z druhé pěší divize a potomkům těch, kteří se dnešního dne nedožili. Touhle prací jim i za sebe děkuji! Thank you boys!

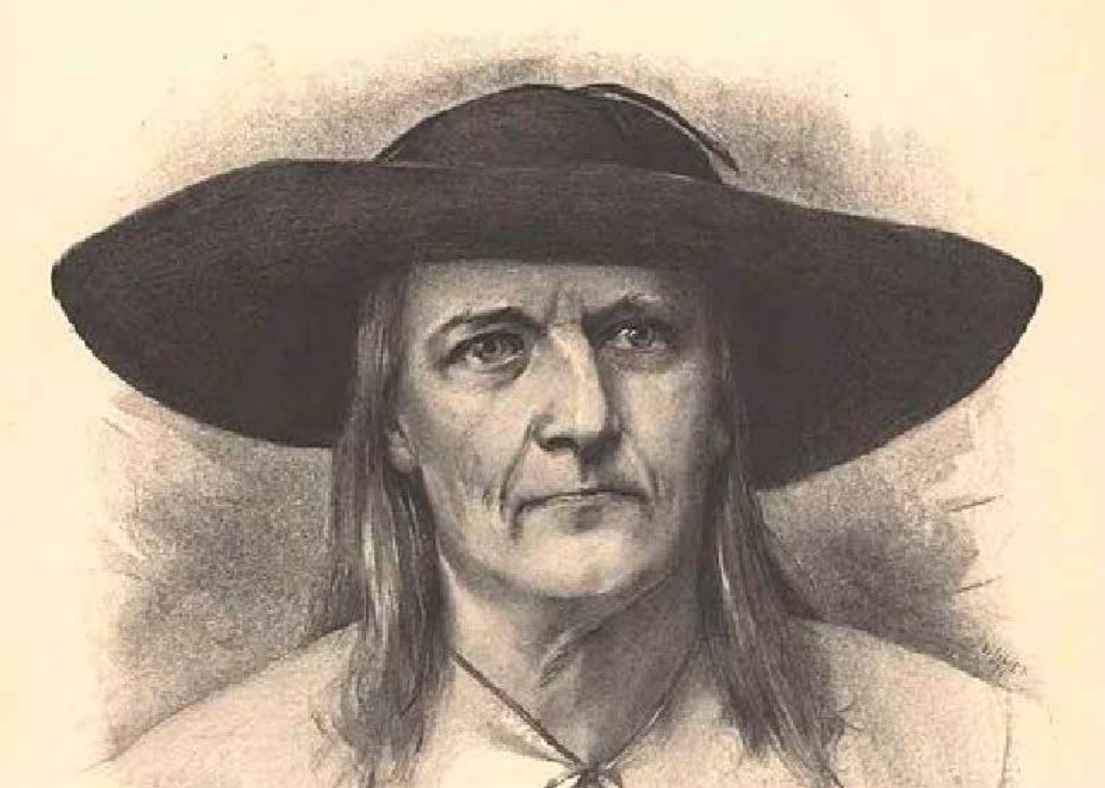
Václav Fiala

6. 6. 2021

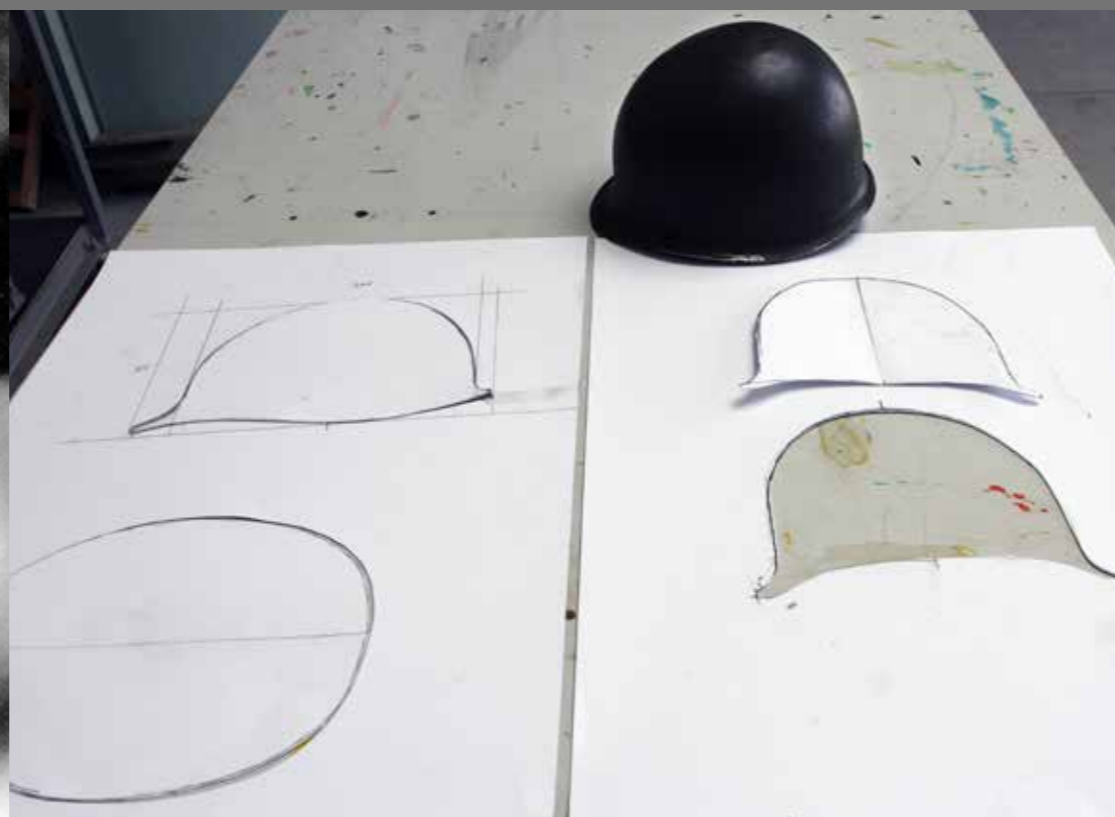

**WE CAME NOT
TO TAKE ANYTHING OF YOURS
WE CAME WITH AN IDEA:
FREEDOM.**

5.5.1945

Congratulations Maestro Fiala! What a magnificent monument you have created. I cannot thank you enough for the heart, soul, and talent you poured into this amazing and moving marker for freedom. Your monument outside Nepomuk took my breath away. And now this masterwork in Domazlice is as brilliant. I look forward to seeing it in person, to sit at that granite table and touch the helmet my grandfather wore, and the Chodsko farmer's hat his grandfather wore. Wow.
Patrick Dewane

Gratulujeme! Jaký nádherný pomník jste vytvořil. Nemohu vám dostatečně poděkovat za srdce, duši a talent, který jste vložil do tohoto úžasného symbolu svobody. Váš pomník u Nepomuka mi kdysi vyrazil dech. A teď toto mistrovské dílo v Domažlicích je stejně skvělé. Těším se, až to osobně uvidím, až budu sedět u toho žulového stolu a dotknu se přílby, jakou nosil můj dědeček, a klobouku chodského sedláka, který měl jeho dědeček. Wow.
Patrick Dewane

Foto: Silvie Fialavá, Milan Demela